

Крупка Ярослав Дмитрович,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Назарова Ірина Ярославівна,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет,
м. Тернопіль, Україна

ЕЛЕКТРОННІ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Електронна обліково-інформаційна система – це процес автоматизованого збору та реєстрації фактів господарської діяльності підприємства, їх групування й електронної обробки, накопичення і зберігання узагальненої інформації в електронному вигляді, а також її передачі за допомогою комп'ютерно-комунікаційної техніки (інформаційно-комунікаційних технологій) внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття управлінських рішень.

Приблизно таке, але ще ширше трактування дають Плаксієнко В.Я. і Назаренко І.М. стосовно електронної бухгалтерії, подаючи її як «...системне застосування технічних засобів автоматизації (цифровізації, діджиталізації) облікової роботи з відповідним програмним забезпеченням для виконання обліковим апаратом його функцій та завдань, включаючи як нормативні вимоги, так і специфічні (похідні, укрупнені чи зведені) для даного підприємства, організації чи установи» [1, с.4]. Такий підхід, у порівнянні із нами запропонованим визначенням, більше зорієнтований на технічну сторону облікового процесу, а не на розкриття його технології та економічної доцільності у відповідності із запитами користувачів інформації.

Основними ознаками електронної обліково-інформаційної системи є:

- збір інформації здійснюється переважно в електронному вигляді за допомогою технічних засобів реєстрації даних або в цифровому форматі через комунікаційні засоби з цифрових баз даних;
- групування і обробка інформації проводиться електронними технічними засобами за допомогою інформаційно-програмних комплексів у цифровому форматі;
- накопичення і зберігання даних відбувається на цифрових переносних носіях, внутрішніх чи віддалених серверах, хмарному середовищі чи цифровому просторі;
- передача інформації здійснюється в цифровому форматі за допомогою комунікаційних (комп'ютерно-комунікаційних/інформаційно-комунікаційних) технічних засобів.

За останні кілька років облікові системи в Україні та світі зазнають суттєвих змін під впливом глобальних викликів і потрясінь. Найбільші з них – це світова коронавірусна пандемія та повномасштабна військова агресія Росії проти України.

Наслідками пандемії для світової економіки стало зниження рівня продаж, виручки, продуктивності, оплати персоналу, закриття частини торгових мереж, суттєве згорання туристичної, спортивної та культурної діяльності. Були прогнози, що такий параліч бізнесу, зниження соціальної активності населення може призвести до кардинальних змін в життєвій парадигмі у світовому масштабі, до перегляду набутих цінностей суспільного буття. Існувало передбачення, що світ через пандемію стане менш відкритим, вільним та процвітаючим [2, ст. 143].

Разом з тим, пандемія призвела й до певних позитивних зрушень щодо розвитку діджиталізації, запровадження електронних комунікацій в економіку, у тому числі й в облікові процеси. Обмеження особистих контактів, здійснення торговельної та маркетингової діяльності через інтернет-магазини, через електронні площадки та з використанням інших методів онлайн-логістики внесли значні корективи у порядок ведення обліку і складання звітності. Широкого розповсюдження набули дистанційні методи передачі облікової та звітної інформації, банківського, податкового та іншого обслуговування, здійснення розрахунків з клієнтами через системи клієнт-банк, мобільний- та інтернет-банкінг, використання спеціалізованого програмного забезпечення та онлайн-платформ для електронного обміну первинними документами. У період пандемії розширилося аутсорсингове обслуговування підприємств у веденні обліку і складання звітності, ділове спілкування з допомогою інтернет-комунікацій, хмарних технологій та інше.

Ще більш суттєві виклики у суспільному житті і в системі інформаційного забезпечення бізнесу в Україні та й у світовому масштабі виникли через повномасштабну агресію та розпочату відкриту війну Росією. Сучасний етап економічного розвитку пов'язаний з переорієнтацією вітчизняної економіки на воєнний стан, спрямуванням значної кількості ресурсів на оборону країни, забезпечення фронту зброєю, амуніцією, іншими необхідними припасами, евакуацією населення з прифронтових зон.

Розв'язана Росією війна призвела до руйнування значної кількості об'єктів господарської діяльності, вимушеного переміщення виробничих та господарських структур, кадрового забезпечення у західні регіони, еміграції частини населення за кордон. Цілковите припинення господарських взаємовідносин з країною-агресором вимагає переорієнтації вітчизняної економіки на західні ринки. Значне зростання цін у світі на енергетичні ресурси та обмеження їх поставок зі сторони Росії спричинили здороження продукції і товарів та потребує введення жорстких заходів економії, пошуку альтернативних джерел ресурсного забезпечення. А нищення постійними ракетними обстрілами цивільної інфраструктури і житла потребує значних ресурсів на їх відновлення та забезпечення життєдіяльності країни.

Ці виклики вимагають змін в обліково-інформаційному забезпеченні бізнесу, його електронному обслуговуванні. У майбутньому буде потреба:

- у проведенні повної інвентаризації наявного майна у постраждалих регіонах, переоцінки майнових вкладів акціонерів, учасників та встановлення реальної величини внесків кожного, де без електронних засобів не обійтись;

- уведення в систему електронного обліку і звітності майна, одержаного на благодійних умовах, як волонтерського забезпечення технікою, обмундируванням, медикаментами, продуктами харчування, для здійснення їх облікового супроводу та контролю;

- встановлення тісних стосунків із західним світом та залучення інвестиційних вкладень з-за кордону вимагає активнішого переходу на міжнародні стандарти ведення обліку і складання звітності з використанням відповідних програмних продуктів;

- перегляд раніше діючих логістичних зв'язків та встановлення нової онлайн-логістики та електронного комунікування між учасниками з врахуванням того, що більшість виробничо-господарських центрів під час війни було переміщено у західні регіони країни та відбулась переорієнтація бізнесу на західні ринки, вимагатиме внесення суттєвих змін у наявні бази даних, у тому числі й бухгалтерські;

- розширення участі держави в розподілі та контролі міжнародної допомоги і коштів, які отримані у формі відшкодування чи компенсації втрат, завданих агресією (репарацій), вимагатиме змін та деякого коригування системи ліцензування, оподаткування, контролю результатів діяльності підприємств, їх представлення в системі обліку і звітності.

Наостанок слід зазначити, що в Україні у часи таких природних і суспільних викликів бухгалтерський облік та звітність доцільно будувати за принципами, з одного боку, більшої обачності, страхування, створення надійної резервної системи для мінімізації пов'язаних з такими подіями витрат і втрат. А з іншого боку, варто якнайповніше подавати позитивні результати діяльності у звітності суб'єктів господарювання для підвищення їх інвестиційної привабливості з метою залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів у розбудову і відновлення розрушеної війною економіки.

Список використаних джерел:

1. *Електронна бухгалтерія: підручник / В.Я. Плаксієнко, І.М. Назаренко, К.С. Жадько, С.А. Гаркуша. К.: «Центр учбової літератури». 2021. 344 с.*

2. *Задорожний З.В., Крупка Я.Д., Назарова І.Я. Обліково-інформаційне забезпечення реорганізаційних процесів у надзвичайних умовах. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. Харків: ХІ УБС, 2020, 2(33). С. 139-148.*